

Temat 21.

Eucharystia (3)

Wiara w rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii doprowadziła Kościół do oddawania Boskiej czci Najświętszemu Sakramentowi zarówno podczas liturgii Mszy Świętej, jak i poza jej celebracją.

11-12-2012

1. Rzeczywista obecność eucharystyczna

W celebracji Eucharystii uobecnia się Osoba Chrystusa – Wcielonego Słowa,

które zostało ukrzyżowane, umarło i zmartwychwstało dla zbawienia świata. Obecność ta ma tajemniczy, nadprzyrodzony i jedyny w swoim rodzaju charakter. Podstawę tej nauki odnajdujemy w samym ustanowieniu Eucharystii, kiedy Jezus utożsamił dary, które składał w ofierze ze swoim Ciałem i Krwią („To jest Ciało moje... to jest Krew moja...”), to znaczy, ze swoją cielesnością nierozdzielnie złączoną ze Słowem, a w związku z tym, z całą Jego Osobą.

Z pewnością Jezus Chrystus jest obecny na różne sposoby w swoim Kościele: w swoim Słowie, w modlitwie wiernych (por. Mt 18, 20), w ubogich, chorych, więźniach (por. Mt 25, 31-46), w sakramentach, a zwłaszcza w osobie szafarza – kapłana. Jednak, *przede wszystkim* jest obecny pod postaciami eucharystycznymi (por. *Katechizm*, 1373).

Szczegółność obecności eucharystycznej Chrystusa tkwi w fakcie, że Najświętszy Sakrament zawiera prawdziwie, rzeczywiście i substancjalnie Ciało i Krew razem z Duszą i Bóstwem naszego Pana Jezusa Chrystusa, prawdziwego Boga i prawdziwego Człowieka, Tego samego, który narodził się z Maryi Dziewicy, umarł na Krzyżu, a obecnie siedzi w niebiosach po prawicy Ojca. „Ta obecność nazywa się «rzeczywistą» nie z racji wyłączności, tak jakby inne nie były «rzeczywiste», ale przede wszystkim dlatego, że jest *substancjalna* i przez nią uobecnia się cały Chrystus, Bóg i człowiek” (*Katechizm*, 1374).

Termin *substancjalny* próbuje wskazać trwałość osobowej obecności Chrystusa w Eucharystii. Nie jest to po prostu „figura”, zdolna „oznaczać” i pobudzać umysł do myślenia o Chrystusie, obecnym w rzeczywistości w innym miejscu – w

Niebie. Nie jest to też zwyczajny „znak”, za którego pośrednictwem ofiaruje się nam „moc zbawczą” – łaskę – która pochodzi od Chrystusa. Natomiast Eucharystia jest obiektywną obecnością istoty-samej-w-sobie (substancji) Ciała i Krwi Chrystusa, to znaczy, Jego całego Człowieczeństwa – nierozdzielnie zjednoczonego z Bóstwem przez unię hipostatyczną – chociaż pod osłoną „postaci” albo zewnętrznych przypadłości chleba i wina.

W związku z tym obecność prawdziwego Ciała i prawdziwej Krwi Chrystusa w tym sakramencie „można pojąć nie zmysłami, lecz *jedynie przez wiarę*, która opiera się na autorytecie Bożym” (*Katechizm*, 1381). Wyraża to bardzo dobrze następująca strofa hymnu *Adoro te devote: Visus, tactus, gustus, in te fallitur / Sed auditu solo tuto creditur / Credo quidquid dixit Dei Filius: / Nil hoc verbo Veritatis verius* (Mylą się, o

*Boże, w Tobie wzrok i smak; / Kto się
im poddaje, temu wiary brak; / Ja
jedynie wierzyć Twej nauce chcę, / Że
w postaci Chleba uitałeś się).*

2. Transsubstancjacja

Prawdziwa, rzeczywista i substancjalna obecność Chrystusa w Eucharystii zakłada nadzwyczajną, nadprzyrodzoną, jedyną w swoim rodzaju przemianę. Taka przemiana ma swoją podstawę w słowach samego Pana: „Bierzcie i jedzcie, to jest Ciało moje (...) Pijcie z niego wszyscy, bo to jest moja Krew Przymierza...” (Mt 26, 26-28). W rzeczywistości słowa te stają się rzeczywistością, tylko jeżeli chleb i wino przestają być chlebem i winem, natomiast zamieniają się w Ciało i Krew Chrystusa, dlatego że niemożliwe jest, żeby jedna i ta sama rzecz mogła być równocześnie dwoma odmiennymi bytami:

chlebem i Ciałem Chrystusa; winem i Krwią Chrystusa.

W tej kwestii *Katechizm Kościoła Katolickiego* przypomina: „Sobór Trydencki streszcza wiarę katolicką, nauczając «Ponieważ Chrystus, nasz Odkupiciel, powiedział, że to, co podawał pod postacią chleba, jest prawdziwie Jego ciałem, przeto zawsze było w Kościele Bożym to przekonanie, które święty Sobór wyraża dzisiaj na nowo, że przez konsekrację chleba i wina dokonuje się przemiana całej substancji chleba w substancję Ciała Chrystusa, Pana naszego, i całej substancji wina w substancję Jego Krwi. Święty Kościół katolicki słusznie i właściwie nazwał tę przemianę *przeistoczeniem*»” (*Katechizm*, 1376). Niemniej jednak, niezmiennione pozostają przypadłości chleba i wina, to znaczy, „Postacie Eucharystyczne”.

Chociaż zmysły prawdziwie postrzegają przypadłości chleba i wina, światło wiary daje nam poznać, że to, co rzeczywiście jest zawarte pod osłoną postaci eucharystycznych, to istota Ciała i Krwi Chrystusa. Dzięki trwałości postaci sakramentalnych chleba możemy twierdzić, że Ciało Chrystusa – cała Jego Osoba – jest rzeczywiście obecne na ołtarzu, w puszce albo w Tabernakulum.

3. Właściwości obecności eucharystycznej

Sposób obecności Chrystusa w Eucharystii to cudowna tajemnica. Zgodnie z wiarą katolicką Jezus Chrystus jest obecny w całości, wraz ze swoją uwielbioną cielesnością, pod każdą z postaci eucharystycznych, a także w całości w każdej z części wynikających z podziału postaci, w taki sposób, że łamanie chleba nie dzieli Chrystusa

(por. *Katechizm*, 1377)[1]. Chodzi o odmianę obecności szczególnej, ponieważ jest ona niewidzialna i niedotykalna, a poza tym jest trwała w takim znaczeniu, że po konsekracji trwa przez cały czas, przez jaki trwają postacie eucharystyczne.

4. Kult Eucharystii

Wiara w rzeczywistą obecność Chrystusa w Eucharystii doprowadziła Kościół do oddawania Boskiej czci (to znaczy uwielbienia) Najświętszemu Sakramentowi zarówno podczas liturgii Mszy Świętej (dlatego Kościół polecił, żebyśmy klękali albo pochylali się głęboko przed Świętymi Postaciami), jak i poza jej celebracją. Z największą ostrożnością przechowuje się konsekrowane hostie w Tabernakulum, ukazuje się je wiernym, żeby je uroczyście czcili, nosi się je w procesji, i tak dalej (por. *Katechizm*, 1378).

Przechowuje się Świętą Eucharystię w tabernakulum^[2]:

– przede wszystkim po to, żeby móc udzielać Komunii Świętej chorym i innym wiernym, którzy nie mają możliwości udziału we Mszy Świętej;

– poza tym, żeby Kościół mógł oddawać kult czci Bogu Naszemu Panu w Najświętszym Sakramencie (w szczególny sposób podczas wystawienia Najświętszego Sakramentu w uroczystość Ciała i Krwi Chrystusa, i tak dalej);

– oraz po to, żeby wierni mogli zawsze uwielbiać Pana sakramentalnego, często Go nawiedzając. W związku z tym Jan Paweł II stwierdza: „Kościół i świat odczuwają wielką potrzebę kultu eucharystycznego. Jezus oczekuje nas w tym Sakramencie miłości. Nie żałujmy naszego czasu na spotkanie z Nim w adoracji, na kontemplację pełną wiary i gotowości

wynagrodzenia wielkich win i występków świata”[3].

Istnieją dwa wielkie święta (uroczystości) liturgiczne, w których obchodzi się w szczególny sposób tę Świętą Tajemnicę: Wielki Czwartek (upamiętnia się ustanowienie Eucharystii i Kapłaństwa) oraz uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Chrystusa (przeznaczona szczególnie do uwielbienia i kontemplacji Pana w Eucharystii).

5. Eucharystia, Uczta Paschalna Kościoła

5.1. Dlaczego Eucharystia jest Ucztą Paschalną Kościoła?

„Eucharystia jest Ucztą Paschalną, ponieważ Chrystus, urzeczywistniając w sposób sakramentalny swoją Paschę [przejście z tego świata do Ojca przez Jego Mękę, Śmierć, Zmartwychwstanie i chwalebne

Wniebowstąpienie][4], daje nam swoje Ciało i swoją Krew, ofiarowane jako pokarm i napój, i w swojej Ofierze jednoczy nas z sobą i między nami” (*Kompendium*, 287).

5.2. Celebracja Eucharystii i Komunii z Chrystusem

„Msza święta jest równocześnie i nierozdzielnie pamiątką ofiarną, w której przedłuża się ofiara Krzyża, i świętą ucztą Komunii w Ciele i Krwi Pana. Sprawowanie Ofiary eucharystycznej jest nastawione na wewnętrzne zjednoczenie wiernych z Chrystusem przez Komunię. Przystępować do Komunii świętej oznacza przyjmować samego Chrystusa, który ofiarował się za nas” (*Katechizm*, 1382).

Komunia Święta, nakazana przez Chrystusa („Bierzcie i jedzcie (...), pijcie z niego wszyscy...”, Mt 26, 26-28; por. Mk 14, 22-24; Łk 22, 14-20; 1 Kor 11, 23-26) jest częścią

fundamentalnej struktury celebracji Eucharystii. Tylko kiedy Chrystus jest przyjmowany przez wiernych jako pokarm życia wiecznego, osiąga pełnię sensu Jego stawanie się pokarmem dla ludzi i spełnia się ustanowiona przez Niego pamiątka[5]. Dlatego Kościół żywo zaleca komunię sakramentalną tym wszystkim, którzy uczestniczą w celebracji eucharystycznej i posiadają należną dyspozycję, żeby godnie przyjąć Najświętszy Sakrament[6].

5.3. Konieczność Komunii Świętej

Kiedy Jezus obiecał Eucharystię, stwierdził, że ten pokarm jest nie tylko użyteczny, ale konieczny. Jest to warunek życia dla Jego uczniów: „Zaprawdę, zaprawdę, powiadam wam: Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego i nie będziecie pili Krwi Jego, nie

będziecie mieli życia w sobie” (J 6, 53).

Jedzenie jest dla człowieka koniecznością. I tak jak przyrodzony pokarm utrzymuje człowieka przy życiu i daje mu siły do kroczenia przez ten świat, w podobny sposób Eucharystia utrzymuje w chrześcijaninie życie w *Chrystusie*, otrzymane na chrzcie, i daje mu siły, żeby być wiernym Panu na tej ziemi do czasu przejścia do Domu Ojca. Ojcowie Kościoła rozumieli chleb i wodę, którą Anioł ofiarował prorokowi Eliaszowi jako typ Eucharystii (por. 1 Krl 19, 1-8). Po otrzymaniu tego daru ten, który był wyczerpany, odzyskuje siły i jest w stanie wypełnić posłanie Boga.

W związku z tym Komunia nie jest elementem, który może być arbitralnie dodawany do życia chrześcijanina, nie jest konieczna tylko dla niektórych wiernych

szczególnie zaangażowanych w posłanie Kościoła, ale jest żywotną koniecznością dla wszystkich. Tylko ten, kto karmi się samym życiem Chrystusa, może żyć w *Chrystusie* i rozpowszechniać Ewangelię.

Pragnienie przyjmowania Komunii Świętej powinno być zawsze obecne w chrześcijanach, jak również trwała powinna być wola osiągnięcia ostatecznego celu naszego życia. To *pragnienie* przyjmowania Komunii, wyrażne lub przynajmniej domyślne, jest konieczne dla osiągnięcia zbawienia.

Oprócz tego *rzeczywiste* przyjmowanie Komunii jest konieczne, pod rygorem *przykazania* kościelnego dla wszystkich chrześcijan, posiadających wystarczające używanie rozumu: „Kościół zobowiązuje wiernych (...) do przyjmowania Eucharystii przynajmniej raz w roku, jeśli to

możliwe w Okresie Wielkanocnym, po przygotowaniu się przez sakrament pojednania” (*Katechizm*, 1389). To przykazanie kościelne to zaledwie minimum, które nie zawsze jest wystarczające dla rozwoju autentycznego chrześcijańskiego życia. Dlatego sam Kościół „gorąco zaleca jednak wiernym przyjmowanie Najświętszej Eucharystii w niedziele i dni świąteczne lub jeszcze częściej, nawet codziennie” (*Katechizm*, 1389).

5.4. Szafarz Komunii Świętej

Zwyczajnym szafarzem Komunii Świętej jest biskup, prezbiter i diakon[7]. Stałym nadzwyczajnym szafarzem jest akolita[8].

Nadzwyczajnymi szafarzami Komunii Świętej mogą być inni wierni, którym ordynariusz miejsca udzielił upoważnienia do rozdzielania Eucharystii, kiedy uzna to za konieczne dla użyteczności

duszpasterskiej wiernych, a nie jest obecny dostępny kapłan, diakon lub akolita[9].

„Nie wolno samym wiernym «brać konsekrowanego Chleba ani kielicha Krwi Pańskiej, ani tym bardziej przekazywać między sobą z rąk do rąk»”[10]. Odnosnie tej normy należy rozważyć, że Komunia ma wartość świętego znaku. Ten znak powinien objawiać, że Eucharystia jest darem Boga dla człowieka. Dlatego w normalnych warunkach należy rozróżnić przy rozdawaniu Eucharystii między szafarzem, który rozdziela Dar ofiarowany przez samego Chrystusa, a podmiotem przyjmującym go z wdzięcznością w wierze i w miłości.

5.5. Dyspozycja do przyjęcia Komunii Świętej

Przygotowanie duszy

Aby godnie przyjąć Komunię Świętą, należy być w stanie łaski Bożej.

Święty Paweł głosi: „Kto spożywa chleb lub pije kielich Pański niegodnie, winny będzie Ciała i Krwi Pańskiej. Niech przeto człowiek baczy na siebie samego, spożywając ten chleb i pijąc z tego kielicha. Kto bowiem spożywa i pije nie zważając na Ciało Pańskie, wyrok sobie spożywa i pije” (1 Kor 11, 27-29). W związku z tym nikt nie powinien podchodzić do Świętej Eucharystii, jeżeli ma świadomość grzechu śmiertelnego, bez względu na to, jak bardzo skruszony wydaje się sam sobie, o ile uprzednio nie przystąpił do sakramentalnej spowiedzi (por *Katechizm*, 1385).

Aby owocnie przystąpić do Komunii Świętej, wymaga się również, poza byciem w stanie łaski Bożej, poważnego starania, aby przyjąć Pana z największą możliwą aktualną pobożnością: przygotowania

(dalszego i bliższego); skupienia; aktów miłości i zadośćuczynienia, uwielbienia, pokory, dziękczynienia, i tak dalej.

Przygotowanie ciała

Wewnętrzny pokłon wobec Świętej Eucharystii powinien odzwierciedlać się również w postawie ciała. Kościół nakazuje post. Dla wiernych obrządku łacińskiego post polega na powstrzymaniu się od wszelkiego pokarmu i napoju (za wyjątkiem wody lub lekarstw) na jedną godzinę przed przyjęciem Komunii Świętej[11]. Należy również postarać się o czystość ciała, odpowiedni strój, gesty czci okazujące szacunek i miłość do Pana, obecnego w Najświętszym Sakramencie, i tak dalej (por. *Katechizm*, 1387).

Tradycyjny sposób przyjmowania Komunii Świętej w obrządku łacińskim – owoc wiary, miłości i wielowiekowej pobożności Kościoła –

polega na jej przyjmowaniu na kolanach i do ust. Przyczyny, które dały początek temu pobożnemu i starożytnemu zwyczajowi zachowują nadal pełną ważność. Można również przystępować do Komunii Świętej na stojąco, a w niektórych diecezjach na świecie dopuszcza się – a nigdy nie narzuca – przyjmowanie Komunii do ręki[12].

5.6. Wiek i przygotowanie do przyjęcia Pierwszej Komunii

Nakaz Komunii sakramentalnej obowiązuje od momentu dojścia do używania rozumu. Należy bardzo dobrze przygotować Pierwszą Komunię Świętą dzieci i nie odwlekać jej: „Pozwólcie dzieciom przychodzić do Mnie, nie przeszkadzajcie im; do takich bowiem należy królestwo Boże” (Mk 10, 14)[13].

Do przyjęcia Pierwszej Komunii Świętej wymaga się, żeby dziecko

miało znajomość, w zależności od jego zdolności, głównych tajemnic wiary, i żeby umiało odróżnić Chleb eucharystyczny od zwykłego chleba: „Jest przede wszystkim obowiązkiem rodziców oraz tych, którzy ich zastępują, jak również proboszcza troszczyć się, ażeby dzieci, po dojściu do używania rozumu, zostały odpowiednio przygotowane i jak najszybciej posiliły się tym Bożym pokarmem, *po uprzedniej sakramentalnej spowiedzi*”[14].

5.7. Skutki Komunii Świętej

Tym samym, co zwykły pokarm wywołuje w ciele dla dobra życia fizycznego, Eucharystia wywołuje w duszy, w sposób nieskończenie bardziej wzniosły, dla dobra życia duchowego. Jednak o ile zwykły pokarm zamienia się w naszą substancję cielesną, to przyjmując Komunię Świętą, my sami *zamieniamy się* w Chrystusa: „I nie

wchłoniesz mnie w siebie, jak się wchłania cielesny pokarm, lecz ty się we Mnie przemienisz”[15]. Poprzez Eucharystię nowe życie w *Chrystusie*, zainicjowane w wierzącym wraz z chrztem (por. Rz 6, 3-4; Ga 3, 27-28) może się umacniać i rozwijać aż do osiągnięcia pełni (por. Ef 4, 13), pozwalając chrześcijaninowi na doprowadzenie do końca ideału wypowiedzianego przez Świętego Pawła: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2, 20) [16].

Dlatego Eucharystia upodabnia nas do Chrystusa, czyni nas uczestnikami istnienia i posłania Syna, utożsamia nas z Jego intencjami i uczuciami, daje nam siłę, żeby miłować tak, jak tego żąda od nas Chrystus (por. J 13, 34-35), aby rozpalić wszystkich mężczyzn i kobiety naszego czasu ogniem Boskiej miłości, którą On przyniósł na ziemię (por. Łk 12, 49). Wszystko to powinno się

rzeczywiście objawiać w naszym życiu: „Skoro więc zostaliśmy odnowieni przez przyjęcie Ciała Pańskiego, musimy ukazać to czynem. Niech nasze myśli będą szczere: pełne pokoju, oddania, służby. Niech nasze słowa będą prawdziwe, jasne, stosowne, zdolne pocieszać i pomagać, zdolne przede wszystkim nieść innym Boże światło. Niech nasze czyny będą spójne, skuteczne, trafne; niech posiadają *bonus odor Christi* (2 Kor 2, 15), ową miłą woń Chrystusową; niech przypominają Jego sposób postępowania i życia”[17].

Bóg, przez Komunię Świętą, przymnaża łaski i cnót, odpuszcza grzechy powszednie i karę doczesną, chroni przed grzechami śmiertelnymi i udziela wytrwałości w dobru. Jednym słowem zacieśnia więzy jedności ze Sobą (por. *Katechizm*, 1394-1395). Jednak Eucharystia nie została ustanowiona

dla odpuszczania grzechów śmiertelnych. Odpuszczanie grzechów śmiertelnych jest właściwe dla sakramentu spowiedzi (por. *Katechizm*, 1395).

Eucharystia powoduje jedność wszystkich wiernych chrześcijańskich w Panu, to znaczy, jedność Kościoła, Mistycznego Ciała Chrystusa (por. *Katechizm*, 1396).

Eucharystia jest *zadatkem* lub *gwarancją przyszłej chwały*, to znaczy, Zmartwychwstania oraz wiecznego i szczęśliwego życia obok Boga Trójjedynego, Aniołów i Świętych: „Chrystus, przechodząc z tego świata do Ojca, dał nam w Eucharystii zadatek swojej chwały; udział w Najświętszej Ofierze utożsamia nas z Jego Sercem, podtrzymuje nasze siły w czasie ziemskiej pielgrzymki, budzi pragnienie życia wiecznego i już teraz jednoczy nas z Kościołem

niebieskim, ze świętą Dziewicą Maryją i wszystkimi świętymi” (*Katechizm*, 1419).

Ángel García Ibáñez

Bibliografia podstawowa

Katechizm Kościoła Katolickiego,
1373-1405

Jan Paweł II, encyklika *Ecclesia de Eucharistia* z 17 kwietnia 2003 r., 15;
21-25; 34-46

Benedykt XVI, adhortacja apostolska
Sacramentum caritatis z 22 lutego
2007 r., 14-15; 30-32; 66-69

Kongregacja Kultu Bożego i
Dyscypliny Sakramentów, instrukcja
Redemptionis Sacramentum z 25
marca 2004 r., 80-107; 129-145;
146-160

Lektury zalecane

Święty Josemaría Escrivá, homilia
Uroczystość Bożego Ciała, w: *To
Chrystus przechodzi*, 150-161

J. Ratzinger, *Bóg jest blisko nas:
Eucharystia – centrum życia*,
Wydawnictwo M, Kraków 2002

J. Echevarría, *Eucaristía y vida
cristiana*, Rialp, Madryt 2005, ss.
17-47; 81-116; 117-151

J. R. Villar – F.M. Arocena – L. Touze,
Eucaristía, en C. Izquierdo (red.),
Diccionario de Teología, Eunsa,
Pampeluna 2006, ss. 360-361; 366-370

[1] Dlatego „Komunia przyjmowana
tylko pod postacią chleba pozwala
otrzymać cały owoc łaski
Eucharystii” (*Katechizm*, 1390).

[2] Por. Paweł VI, encyklika
Mysterium fidei, 56; Jan Paweł II,
encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, 29;

Benedykt XVI, adhortacja apostolska
Sacramentum caritatis, 66-69;
Kongregacja Kultu Bożego i
Dyscypliny Sakramentów, instrukcja
Redemptionis Sacramentum, 129-145.

[3] Jan Paweł II, list apostolski
Dominicæ Cenæ, 3.

[4] Termin *Pascha* pochodzi z
hebrajskiego i pierwotnie oznacza
przejście, transitus. W Księdze
Wyjścia, gdzie jest opowiedziana
pierwsza Pascha hebrajska (por. Wj
12, 1-14 i Wj 12, 21-27), wspomniany
termin jest związany z czasownikiem
„przekraczać”, z *przejściem* Pana i
Jego Anioła w noc wyzwolenia (kiedy
Lud wybrany celebrował Wieczerzę
Paschalną) oraz z *przejściem* Ludu
Bożego od niewolnictwa w Egipcie do
wolności w Ziemi Obiecanej.

[5] Nie oznacza to, że bez Komunii
wszystkich obecnych celebrowanie
Eucharystii jest nieważne albo że
wszyscy muszą przyjmować

Komunię pod dwiema postaciami.
Taka Komunia jest konieczna tylko
dla celebrującego kapłana.

[6] Por. Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 80; Jan Paweł II, encyklika *Ecclesia de Eucharistia*, 16; Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 81-83; 88-89.

[7] Por. kan. 910 KPK; Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 92-94.

[8] Por. kan. 910 § 2; Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 98; Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 154-160.

[9] Por. kan. 910 § 2 i 230 § 3; Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 100 i 162; Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 88.

[10] Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 94; por. Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 160.

[11] Por. kan. 919 § 1.

[12] Por. Jan Paweł II, list *Dominicæ Cenæ*, 11; Mszał Rzymski, *Institutio generalis*, 161; Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 92.

[13] Por. Św. Pius X, dekret *Quam singulari*, I: DS 3530; kan. 913-914; Kongregacja Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów, instrukcja *Redemptionis Sacramentum*, 87.

[14] Kan. 914 KPK; por. *Katechizm*, 1457.

[15] Św. Augustyn, *Wyznania*, 7, 10 (przeł. Zygmunt Kubiak): CSEL 38/1, 157.

[16] Jest jasne, że jeżeli zbawczych skutków Eucharystii nie osiąga się naraz w całej pełni, „nie wynika z braku mocy Chrystusa, lecz z braku ludzkiej pobożności” (Sw. Tomasz z Akwinu, *S. Th.*, III, q. 79, a. 5, ad 3).

[17] Św. Josemaría Escrivá, *To Chrystus przechodzi*, 156.

pdf | dokument generowany
automatycznie z [https://opusdei.org/pl-
article/temat-21-eucharystia-3/](https://opusdei.org/pl-article/temat-21-eucharystia-3/)
(20-03-2026)